

แนวโน้มและประเด็นการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรทางศิลปอุตสาหกรรม
ระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย

Trend and Issue in Instructional System Management for Industrial Design
Curriculum in Higher Education

จตุรงค์ เลาหะเพ็ญแสง*

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แนวโน้มและประเด็นในการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรศิลปอุตสาหกรรม ระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย โดยวิเคราะห์สรุปเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน 3 รูปแบบที่สำคัญคือ 1.การจัดการศึกษาแบบพหุศิลปศึกษา 2.การจัดการศึกษาโดยเน้นทฤษฎีทางศิลปศึกษาและศิลปอุตสาหกรรม 3. การจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม กรณีการจัดการศึกษาในพิพิธภัณฑ์ ทั้งนี้รูปแบบการจัดการศึกษาดังกล่าวต้องมีการบูรณาการให้เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้การจัดการศึกษาในหลักสูตรศิลปอุตสาหกรรม มีประสิทธิภาพในการผลิตบัณฑิตในสาขาวิชาชีพที่มีประสิทธิภาพสูงสุด

คำสำคัญ : ศิลปอุตสาหกรรม ,การออกแบบอุตสาหกรรม,หลักสูตรศิลปอุตสาหกรรม,การจัดการเรียนการสอน

Abstract

The objectives of this article is to present the trend and issue in Instructional System for Industrial Design Curriculum in higher education .The writer presents tree types of analysis ; 1. Multiple Art Education ,2. Theory of Art and Design ,and 3. Participation and collaborative in education case study Museum education. Integrated and management methodology and all of important factors to instructional system .It has very useful for industrial design curriculum efficiency.

Keywords : Industrial Design, Industrial Design curriculum,Instructional system management

1. บทนำ

การดำเนินการจัดการเรียนการสอน ทางด้านการออกแบบอุตสาหกรรม มีมากกว่า 30 ปีในประเทศไทย ซึ่งในช่วงต้นของการพัฒนาหลักสูตรทางด้านนี้ เริ่มจากการพัฒนาหลักสูตรทางวิชาชีพ ด้านออกแบบอุตสาหกรรม เช่น หลักสูตรสาขาออกแบบอุตสาหกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และหลักสูตรสาขาศิลปอุตสาหกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ซึ่งปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็น หลักสูตรสาขาออกแบบอุตสาหกรรม

นอกจากนั้นหลักสูตรดังกล่าว ก็มีการจัดการเรียนการสอนในอีกหลายมหาวิทยาลัย เช่นหลักสูตรศิลปะและการออกแบบ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร และในคณะอื่น นอกจากคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ เช่น คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ที่ดำเนินการเปิดสอนหลักสูตรที่มีเนื้อหาทางการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมและบูรณาการวิชาชีพครู เข้าไปในหลักสูตร คือหลักสูตรศิลปอุตสาหกรรม และ หลักสูตรครุศาสตร์การออกแบบ นอกจากนี้ยังมีอีกหลายหลักสูตรในหลายสถาบัน

* อาจารย์ ประจำสาขาวิชาครุศาสตร์สถาปัตยกรรมและการออกแบบ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ไม่ว่าจะเป็น มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยรังสิต เป็นต้น ซึ่งในปัจจุบันองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน ในหลักสูตรเหล่านี้ กำลังอยู่ในช่วงของการ ปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กร เพื่อรองรับการขยายตัวทางอุตสาหกรรม และการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาและยกระดับ ในการจัดการดำเนินงานของหลักสูตรทางการออกแบบ ผู้เขียนได้วิเคราะห์และนำเสนอแนวทางในการจัดการเรียนการสอน 3 รูปแบบ เพื่อเป็นแนวทางการจัดการศึกษาหลักสูตรศิลปอุตสาหกรรม ได้แก่ 1. แนวทางการจัดการศึกษาแบบพหุศิลป์ 2. แนวทางการจัดการศึกษาโดยเน้นทฤษฎีทางศิลปศึกษา และศิลปอุตสาหกรรมและ 3. แนวทางการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมกรณีการจัดการศึกษาในพิพิธภัณฑ์

2. แนวทางการจัดการเรียนการสอนด้านศิลปอุตสาหกรรม 3 รูปแบบ มีรายละเอียดดังนี้

2.1 แนวทางการจัดการศึกษาแบบพหุศิลป์

การพัฒนาารูปแบบการเรียนการสอนจากหลักสูตรแม่บทของการออกแบบ (The Discipline of Industrial Design) ซึ่งประกอบด้วย

1. ทฤษฎีความรู้เชิงตรรกวิทยาและการปฏิบัติ (Logic Theory & Practices)
2. การตัดสินใจสร้างทฤษฎีและการปฏิบัติ (Decision making Theory & Practices)
3. ระบบการวางแผนและการปฏิบัติ (Systematic Planning & Practices)
4. ทฤษฎีการสื่อสารและปฏิบัติ (Communication Theory & Practices)

ศึกษาร่วมกับ [1] แนวทางปฏิรูปหลักสูตรศิลปศึกษาแบบใหม่ ที่มีชื่อเรียกกันในภาษาไทย ว่าหลักสูตรแบบยึดหลักเกณฑ์ แบบมีหลักเกณฑ์เป็นพื้นฐานแบบบูรณาการ หรือ ทักษะที่ชื่อย่อภาษาอังกฤษว่า DBAE (Discipline-based Art Education) ที่เน้นการบูรณาการความรู้สี่แกน คือ ศิลปะวิจารณ์(Art Criticism) สุนทรียศาสตร์ (Aesthetics) ศิลปะปฏิบัติ (Studio Art Teaching) และประวัติศาสตร์ศิลป์(Art

History) ซึ่งพัฒนาในประเทศแถบตะวันตก โดยเริ่มขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกา ในราวกลางทศวรรษที่ 1960 และแพร่หลายออกไปสู่ประเทศแถบตะวันตก และตะวันออก การที่หลักสูตรแนวทางนี้มีความหลากหลาย ด้านเนื้อหาสาระความรู้ ส่งผลให้เกิดการศึกษาค้นคว้าที่กว้างขวาง หลากหลายไปด้วย หลักสูตร DBAE มักจะถูกกล่าวถึงในลักษณะของแนวทางหลักสูตร ที่มีมิติกว้างขวางครอบคลุม ขอบข่ายหลากหลาย ซึ่งมีคำศัพท์ 4 คำที่ใช้สลับเปลี่ยนกันไป ในเอกสารอ้างอิงต่าง ๆ ในต่างประเทศ เมื่อกกล่าวถึงแนวคิด DBAE ในลักษณะรูปแบบเช่นนี้ คือ 1. บูรณาการ (Integration) 2. สหวิทยาการ (Interdisciplinary) 3. คตินิยมสรรพสาน (Eclecticism) และ 4. บริบทนิยม(Contextualism) แนวคิดของ DBAE นั้นเป็นแบบคตินิยมสรรพสานและบริบทนิยม คำจำกัดความศัพท์ทั้งสองแตกต่างกันดังนี้ คตินิยมสรรพสาน (Eclecticism) หมายถึง การเลือกเอาความรู้ที่มีคุณค่าทางด้านศิลปะมารวมกันเข้าเป็นระบบการเรียนการสอน ซึ่งได้แก่ความรู้ด้านศิลปวิจารณ์ สุนทรียศาสตร์ ศิลปะปฏิบัติและประวัติศาสตร์ศิลป์ คือให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้สาระ (Education in Art) ส่วนความเป็นบริบทนิยม นั้นคือ การให้ศิลปะเป็นสื่อกลางหรือเป็นเครื่องมือ นำไปสู่การเรียนรู้ศาสตร์ด้านอื่นๆ อย่างกว้างขวาง (Education through Art)

จากจุดเริ่มต้นของ DBAE แล้วขยายวงกว้างออกไปในแวดวงการจัดการศึกษา ทางด้านศิลปะทั่วโลก แนวทางดังกล่าวมีผลต่อการพัฒนาและเติบโตของแนวคิดทางด้าน “พหุศิลป์ศึกษา” (Multiple Arts Education) ในประเทศไทย ซึ่งได้บูรณาการแนวคิดหรือทฤษฎีต่างๆ เข้าไว้ด้วยกัน โดยมีความเชื่อมั่นในสหวิทยาการ (Interdisciplinary) พหุปัญญา (Multiple Intelligences) ศิลปะศึกษาเชิงศิลปะและวัฒนธรรม (Arts and Culture) และ [2] ซีไอเอสเอสที (CISST) เป็นด้านหลัก โดยผสมผสานศิลปศึกษาตามแนวคิดต่างๆ ไว้ดังนี้

1. พหุศิลป์ศึกษาเชิงแบบแผน (Multiple Discipline Based Arts Education)
2. พหุศิลป์ศึกษาเชิงพหุปัญญา (Multiple Intelligences Arts Education)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3. พหุศิลป์ศึกษาเชิงภูมิปัญญาไทย
(Multiple Thai Wisdom Based Arts Education)

4. พหุศิลป์ศึกษาเชิงศิลปะหลังสมัยใหม่
(Multiple Postmodern Based Arts Education)

5. พหุศิลป์ศึกษาเชิงความสามารถพิเศษ
(Multiple Giftedness Based Arts Education)

ความพยายามดังกล่าว เป็นการเปิดมิติทางศิลปะให้กว้าง หลากหลาย สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงของโลก โลกกระแส หลังสมัยใหม่ กระแสโลกาภิวัตน์ กระแสท้องถิ่นภิวัตน์ กระแสความรู้ที่อานาจ กระแสชุมชน ภูมิปัญญา ความดีงาม โดยกระบวนการเรียนรู้ในทางพหุศิลป์ศึกษา มีประเด็นที่ควร พิจารณาอยู่ 5 ประการ

1. สิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ (Learning Environment) ที่ต้อง ขยายมิติให้กว้างขึ้น ให้สิ่งแวดล้อมการเรียนรู้อยู่เหนือห้อง สี่เหลี่ยม หรือภายในโรงเรียนเท่านั้น สภาพแวดล้อมและ บรรยากาศที่เอื้อ บรรยากาศที่ท้าทายต่อการเรียนรู้ ศึกษา ค้นคว้า และสร้างสรรค์ ในห้อง-นอกห้อง ใน โรงเรียน-นอก โรงเรียน ในชุมชน ศาสนสถาน พิพิธภัณฑ์ แหล่งการเรียนรู้ ต่างๆ ฯลฯ

2. ศิลปะและพลังขับเคลื่อน (Art as an Enabler) การ สร้างสรรค์ศิลปะมีแรงหรือพลังขับเคลื่อนที่ก่อให้เกิด จินตนาการ การคิดที่อิสระ ความคิดสร้างสรรค์และ นวัตกรรมต่างๆ การบูรณาการเชิงวัฒนธรรม และการ แสดงออกอย่างเป็นรูปธรรม

3. การบูรณาการ (Integration) การสร้างสรรค์ศิลปะเป็น กระบวนการเชิงบูรณาการ ที่ผสานหลักการแนวคิด และการ แสดงออก ผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ที่ใช้สื่อต่าง ๆ แสดง ออกและสร้างสรรค์ เป็นงานศิลปะที่มีความแปลกแตกต่าง และหลากหลาย

4. กระบวนการจากฐานระบบสมองทางศิลปะ (Brain-Based Process on Art) ศิลปะหลังสมัยใหม่หรือศิลปะร่วม สมัยในปัจจุบันมีแนวโน้มไปสู่กระบวนการนำเสนอความคิด ผ่านระบบสมอง ช่าย-ขวา รับรู้และสร้างสรรค์จินตนาการ และนำเสนอปรากฏการณ์ทางศิลปะ ที่มีความหลากหลาย บน พื้นที่ และมิติที่แตกต่างกันในรูปลักษณะของศิลปะ จินตทัศน์

(Imaging Art) มองศิลปะ ณ จุดใดจุดหนึ่งที่อยู่ระหว่างชั่ว สุนทรียะเชิงปรัชญา (Philosophical Aesthetics) และสุนทรียะ เชิงวิทยาศาสตร์ (Scientific Aesthetics)

5. กิจกรรมศิลปะและกระบวนการเรียนรู้ (Art Activities and Learning Process) กิจกรรมศิลปะที่หลากหลาย สห- วิทยาการ บูรณาการ ศิลปะร่วมสมัย ศิลปะประเพณีนิยม ศิลปะพื้นบ้าน การศึกษาค้นคว้า การสร้างสรรค์ และการ แสดงออกในลักษณะต่าง ๆ รวมทั้งงานออกแบบสร้างสรรค์ และ ICT กิจกรรมบนฐานคิดที่กว้างและหลากหลาย กระบวนการเรียนรู้ที่ผลักดันให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้า สร้างสรรค์งานร่วมกัน ศึกษาและสร้างสรรค์งานในชุมชน สติปัญญา ความรู้ความสามารถ และศักยภาพในการ สร้างสรรค์เกิดขึ้นที่ผู้เรียน

สรุปการจัดการศึกษาตามแนวทางพหุศิลป์ศึกษา

จากการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาโดยใช้ DBAE เป็นฐานคิดนั้นมีความเกี่ยวพันไม่น้อยกับการจัดการศึกษา หลักสูตรศิลปอุตสาหกรรม ดังนั้นแนวทางของพหุศิลป์ศึกษา กับการจัดการศึกษาของหลักสูตรศิลปอุตสาหกรรมจึงเป็น 1. การจัดการศึกษาแบบบูรณาการที่มีประสิทธิภาพใน หลักสูตรศิลปอุตสาหกรรม 2. มีความมุ่งหมายให้ผู้ผ่านการ เรียนรู้จากหลักสูตรศิลปอุตสาหกรรมเป็นส่วนหนึ่ง ใน การพัฒนาสังคมไปสู่สังคมที่ดีงาม โดยเป็นผู้ร่วมสร้างสังคม ธรรมภิบาลให้เป็นสังคม แห่งการเรียนรู้และสร้างสรรค์ โดยมีขอบเขตการเรียนรู้กว้างเท่าชีวิต เป็นสังคมแห่ง จริยธรรมและสันติสุข บนพื้นฐานความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ที่มีช่องว่างทางเศรษฐกิจน้อยที่สุด โดยมุ่งพัฒนาศาสตร์และ วิชาชีพให้มีความสำคัญเท่าเทียมกัน มีสภาพเป็นสห วิทยาการบนภาพซ้อนหลายมิติและมีพลวัต เป็นสังคมที่ให้ คุณค่าของชุมชน ความเป็นชาติและความเป็นสังคมโลก เชื่อมมั่นในภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาสากล

2.2. แนวทางการจัดการศึกษาโดยเน้นทฤษฎีทางศิลป- ศึกษา และศิลปอุตสาหกรรม

ทฤษฎีการสอนศิลปศึกษาและการออกแบบที่พึง ประสงค์หรือเหมาะสมนั้น ผู้เขียนเห็นว่าควรเป็นทฤษฎีที่มี รากฐานการพิจารณาจากสาระของศิลปะเอง จากนั้นจึง พิจารณาปัจจัยร่วมต่างๆ เพื่อนำไปสู่แนวทาง การจัดการ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เรียนการสอน ซึ่งในที่นี้จะเสนอในลักษณะการเปรียบเทียบ
เค้าโครงทฤษฎีการสอนศิลปศึกษา กับทฤษฎีการสอน
ศิลปอุตสาหกรรม เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์รูปแบบ
การสอนที่เหมาะสมต่อไป

จากการศึกษาพบว่า [3] อาร์เธอร์เอฟแลนด์ (Arther Efland) ได้วางเค้าโครงทฤษฎีการสอนศิลปศึกษา โดยการ
วิเคราะห์ปัจจัยพื้นฐานของสถานการณ์ทางศิลปะ และใช้
ปัจจัยเหล่านี้เป็นหลัก ในการเปรียบเทียบและประสานกับ
ทฤษฎีทางสุนทรียศาสตร์ จากนั้นจึงเทียบเคียงกับทฤษฎีทาง
จิตวิทยา ทฤษฎีทางการสอน และในที่สุดจึงนำเสนอทฤษฎี
ในการสอนศิลปศึกษา ส่วนในทฤษฎีการสอนทางศิลปะ

อุตสาหกรรมนั้น ก็พัฒนามาจากเค้าโครงทฤษฎีการสอน
ศิลปศึกษาแต่ให้น้ำหนัก และเน้นในเนื้อหาสาระที่แตกต่าง
ไป เพราะทางศิลปอุตสาหกรรมต้องตอบโจทย์ ที่มากกว่า
ทางด้านความต้องการทางกายภาพของผู้บริโภค เศรษฐกิจ
และสังคม และมุ่งเน้นกระบวนการแก้ปัญหาในการ
ออกแบบอย่างเป็นระบบ

โดยได้ทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบทฤษฎีทางศิลปศึกษา
และศิลปอุตสาหกรรมในด้านองค์ประกอบแสดงใน (ตาราง-
ที่ 1) และทฤษฎีทางสุนทรียศาสตร์แสดงใน (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 1. การเปรียบเทียบองค์ประกอบของวัฏจักรทางศิลปะ ของ ทฤษฎีการสอนศิลปศึกษากับทฤษฎีการสอนศิลปอุตสาหกรรม

ทฤษฎีการสอนศิลปศึกษา	ทฤษฎีการสอนศิลปอุตสาหกรรม
1. องค์ประกอบของวัฏจักรทางศิลปะ (The elements in the total situation of a work of art) 1.1 ตัวงานศิลปะ (The work of art itself) 1.2 ศิลปิน (The artist) 1.3 ผู้ชมงานศิลปะ (The audience) 1.4 สาระหรือความเป็นสากลในงานศิลปะ (The universal)	1. องค์ประกอบของวัฏจักรทางการออกแบบ คือ (The elements in the total situation of a work of design) 1.1 ตัวงานออกแบบ (The work of design itself) 1.2 นักออกแบบ (The designer) 1.3 ผู้บริโภค (The customer) 1.4 สาระหรือความเป็นสากลในงานออกแบบ (The universal)

ตารางที่ 2. การเปรียบเทียบทฤษฎีทางสุนทรียศาสตร์ของทฤษฎีการสอนศิลปศึกษากับทฤษฎีการสอนศิลปอุตสาหกรรม

ทฤษฎีการสอนศิลปศึกษา	ทฤษฎีการสอนศิลปอุตสาหกรรม
2. ทฤษฎีทางสุนทรียศาสตร์ เมื่อพิจารณาโดยยึดองค์ประกอบพื้นฐานของสถานการณ์ทางศิลปะ ดังที่กล่าวถึงข้างต้นเป็นแกน สามารถเทียบเคียงกับทฤษฎีทางสุนทรีย- ศาสตร์หลักได้ 4 แนวดังนี้คือ 2.1 ทฤษฎีมิเมติก (Mimetic theories) เป็นแนวทฤษฎีที่ให้ความสำคัญ สำคัญกับความเป็นสากลหรือธรรมชาติ การพิจารณาคุณค่าของงาน ศิลปะและการออกแบบแนวนี้ คือการพิจารณาระดับความใกล้เคียง หรือความเหมือนกับต้นแบบในความเป็นสากลจากธรรมชาติ หรือจากชีวิต ดังนั้นวิถีทางการสร้างงานศิลปะของศิลปินที่ทำงานตามแนวมิเมติกนี้ คือลอกเลียนแบบให้เหมือนจริงมากที่สุด	2. ทฤษฎีทางสุนทรียศาสตร์ เมื่อพิจารณาโดยยึดองค์ประกอบพื้นฐานของสถานการณ์ทางการ ออกแบบดังที่กล่าวถึงข้างต้นเป็นแกนสามารถเทียบเคียงกับทฤษฎี ทางสุนทรียศาสตร์หลักได้ 3 แนวดังนี้คือ 2.1 ทฤษฎีเพอกรมติก (Pragmatic theories) เป็นแนวทางที่มี ผู้บริโภคเป็นแกนกลาง เน้นการเป็นกระบวนการ หรือการเป็น สื่อกลาง ดังนั้นงานออกแบบแนวนี้ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางที่ทำให้ เกิดผลอย่างใดอย่างหนึ่งในตัวผู้บริโภค ประสิทธิภาพของงาน ออกแบบในการให้สาระความรู้แก่ผู้บริโภค ซึ่งสามารถใช้เป็น แนวทางในการประเมินคุณค่าของงานออกแบบในโอกาสต่อไป

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ทฤษฎีการสอนศิลปะศึกษา	ทฤษฎีการสอนศิลปะอุตสาหกรรม
<p>2.2 ทฤษฎีแฟรกเมติก (Pragmatic theories) เป็นแนวทางที่มีผู้ชมเป็นแกนกลาง เน้นการเป็นกระบวนการหรือการเป็นสื่อกลาง การพิจารณาคุณค่าของงานศิลปะแนวแฟรกเมติก คือ การพิจารณาตามระดับที่งานศิลปะจะสามารถสร้างความพึงพอใจหรือความรู้หนึ่ง ๆ ในตัวผู้ชม</p> <p>2.3 ทฤษฎีเอกเพรสซิฟ (Expressive theories) เป็นแนวทฤษฎีที่ยึดตัวศิลปินผู้สร้างงานศิลปะ ผู้สร้างสรรคงานออกแบบเป็นศูนย์กลาง ดังนั้นการประเมินคุณค่าของงานศิลปะแนวนี้ คือพิจารณาจากระดับที่ทำงานศิลปะสามารถแสดงออกซึ่งอารมณ์ของศิลปิน</p> <p>2.4 ทฤษฎีออบเจกทิฟ (Objective theories) เป็นแนวที่ยึดงานศิลปะเป็นศูนย์กลางกล่าวคือ เป็นแนวทฤษฎีที่มีความเชื่อว่า งานศิลปะเป็นสิ่งที่มีความค่าในตัวของมันเองโดยไม่จำเป็นต้องอาศัยแหล่งอ้างอิงจากภายนอก คุณค่าดังกล่าวอาศัยเพียงหลักและกฎเกณฑ์ทางศิลปะที่ปรากฏอยู่ในตัวงานศิลปะ</p>	<p>2.2 ทฤษฎีเอกเพรสซิฟ (Expressive theories) เป็นแนวทฤษฎีที่ยึดตัวนักออกแบบผู้สร้างงานการออกแบบ นักออกแบบผู้สร้างสรรคงานออกแบบเป็นศูนย์กลาง ความหมายของการออกแบบตามแนวนี้ คือ การแสดงออกตามอารมณ์ หรือความรู้สึกของนักออกแบบ ดังนั้นการประเมินคุณค่าของงานออกแบบแนวนี้ คือการพิจารณาจากระดับที่ทำงานออกแบบสามารถแสดงออกซึ่งอารมณ์ของนักออกแบบ</p> <p>2.3 ทฤษฎีออบเจกทิฟ (Objective theories) เป็นแนวที่ยึดงานออกแบบเป็นศูนย์กลางกล่าวคือ เป็นแนวทฤษฎีที่มีความเชื่อว่า งานออกแบบเป็นสิ่งที่มีความค่าในตัวของมันเองโดยไม่จำเป็นต้องอาศัยแหล่งอ้างอิงจากภายนอก คุณค่าดังกล่าวอาศัยเพียงหลักและกฎเกณฑ์ทางการออกแบบที่ปรากฏอยู่ในตัวงานออกแบบ</p>

จากตารางที่ 1 และ 2 การวิเคราะห์ห้วงการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรศิลปศึกษาพื้นฐานทั่วไป กับหลักสูตรศิลปอุตสาหกรรมพบว่า ความแตกต่างคือหลักสูตรศิลปอุตสาหกรรม เน้นกระบวนการ และทฤษฎีทางการออกแบบอุตสาหกรรมที่สัมพันธ์ สอดคล้องกับกระบวนการผลิตที่ตอบสนองต่อความต้องการบริโภคทาง

กายภาพมากกว่าทฤษฎีทางการสอนศิลปะแบบปกติ นอกจากนั้นยังได้ทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบทฤษฎีทางจิตวิทยาของทฤษฎีการสอนศิลปะกับทฤษฎีการสอนศิลปอุตสาหกรรม

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบทฤษฎีทางจิตวิทยาของทฤษฎีการสอนศิลปะศึกษากับทฤษฎีการสอนศิลปอุตสาหกรรม

ทฤษฎีการสอนศิลปะศึกษา	ทฤษฎีการสอนศิลปอุตสาหกรรม
<p>3. ทฤษฎีทางจิตวิทยาจากการวางแนวความคิด โดยใช้สถานภาพทางศิลปะแล้วประมวลแนวทฤษฎีทางสุนทรียศาสตร์ตามโครงสร้างดังกล่าว จากจุดนี้เพื่อเป็นการโยงเข้าสู่แนวทางในการจัดการเรียนการสอนศิลปะ จึงควรประมวลแนวทฤษฎีทางจิตวิทยาตาม จึงจะเห็นสภาพและธรรมชาติในการเรียนรู้ชัดเจนขึ้น ทฤษฎีทางจิตวิทยาตามโครงสร้างหลักดังกล่าวสามารถแยกแยะเป็น</p> <p>3.1 จิตวิทยาพฤติกรรมนิยม (Psychological Behaviorism) โดยพิจารณาร่วมกับทฤษฎีเมติกทางสุนทรียศาสตร์ จะเห็นความสอดคล้องกันในแง่ที่ว่าเน้นการลอกเลียนแบบ การเรียนรู้ในเชิงจิตวิทยาพฤติกรรมนิยม เกิดขึ้นได้ด้วยการเลียนแบบทางการเรียนรู้ทางศิลปะจึงเกิดขึ้นจากการลอกเลียนแบบจากงานของผู้อื่น เป็นคั้นว่าการเลียนแบบการวาดของครู หรือเลียนแบบสิ่งต่างๆในธรรมชาติตามที่ปรากฏต่อสายตา</p>	<p>3. ทฤษฎีทางจิตวิทยาจากการวางแนวความคิด โดยใช้สถานภาพทางการออกแบบ แล้วประมวลแนวทฤษฎีทางการออกแบบตามโครงสร้างดังกล่าว จากจุดนี้เพื่อเป็นการโยงเข้าสู่แนวทางในการจัดการเรียนการสอนศิลปอุตสาหกรรม จึงควรประมวลแนวทฤษฎีทางจิตวิทยาตาม จึงจะเห็นสภาพและธรรมชาติในการเรียนรู้ชัดเจนขึ้น ทฤษฎีทางจิตวิทยาตาม โครงสร้างหลักดังกล่าวสามารถแยกแยะเป็น</p> <p>3.1 จิตวิทยาพฤติกรรมนิยม (Psychological Behaviorism) ทางด้านการเรียนรู้ทางศิลปอุตสาหกรรมการออกแบบ จะเกิดขึ้นจากการลอกเลียนแบบจากงานของผู้อื่น เป็นคั้นว่าการเลียนแบบการออกแบบของครู งานของนักออกแบบชื่อดัง หรือเลียนแบบสิ่งต่างๆในธรรมชาติตามที่ปรากฏต่อสายตา ทั้งนี้เราต้องควบคุมเรื่องของจริยธรรมในการทำงานและให้ความรู้เกี่ยวกับการเคารพสิทธิในงานออกแบบเป็นสำคัญ</p>

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ทฤษฎีการสอนศิลปศึกษา	ทฤษฎีการสอนศิลปอุตสาหกรรม
<p>3.2 ทฤษฎีจิตวิทยาปัญญานิยม (Cognitive Psychology) สามารถเทียบเคียงได้กับทฤษฎีแพรวเมติกทางสุนทรียศาสตร์ กล่าวคือการเน้นปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม ในกระบวนการดังกล่าวมนุษย์จะแยกแยะสัญลักษณ์ต่างๆ ที่รับรู้เข้ามา และเลือกใช้เฉพาะอันที่เหมาะสมในสถานการณ์หนึ่งๆ ทางด้านการเรียนรู้ทางศิลปะนั้นจะเกิดขึ้นจากการตั้งสมมติฐาน เป็นต้นว่าเมื่อวาดรูปหนึ่งๆ แล้วจะทำให้ผู้อื่นเข้าใจในสิ่งที่ตนตั้งใจจะวาดหรือไม่ หากวาดไปแล้วคนอื่นเข้าใจ ก็จะเกิดการเรียนรู้ว่าสัญลักษณ์นั้นคือตัวแทนสิ่งที่ตนตั้งใจจะวาด หากผู้อื่นไม่เข้าใจก็ยกเลิกสมมติฐานเดิม และลองตั้งสมมติฐานใหม่เพื่อยืนยันสัญลักษณ์ที่เป็นที่เข้าใจของผู้อื่นต่อไป</p> <p>3.3 ทฤษฎีจิตวิทยาจิตวิเคราะห์ (Psycho analytic Psychology) สามารถพิจารณาพร้อมกับทฤษฎีเอกเทศชีพ ทางสุนทรียศาสตร์ ทฤษฎีจิตวิเคราะห์นั้นมีความเชื่อว่า พฤติกรรมทั้งหลายเป็นส่วนหนึ่งของการแสดงออกที่ถูกกระตุ้นจากความต้องการภายในของบุคคล ตัวอย่างเช่นศิลปินจะถ่ายทอดความต้องการจากจิตใต้สำนึกของตนออกมาในงานศิลปะ เด็กจะถ่ายทอดสิ่งที่อาจไม่สามารถมี หรือทำได้ในโอกาส การผจญภัยที่เสี่ยงอันตราย เป็นต้น</p> <p>3.4 ทฤษฎีจิตวิทยาเกสตัลท์ (Gestalt Psychology) ขณะที่ทฤษฎีออบเจกทีฟทางสุนทรียศาสตร์เห็นว่างานศิลปะเป็นสิ่งที่มีองค์ประกอบมากกว่าการรวมกันของส่วนประกอบย่อยต่างๆ อีกนัยหนึ่งอาจกล่าวได้ว่าพฤติกรรมมีความเป็นเอกภาพ ไม่สามารถนำมาแยกย่อยเป็นองค์ประกอบเล็กๆ การรับรู้เกิดขึ้นจากสภาวะการณ์ในสนามการรับรู้ (Perception Field).</p>	<p>3.2 ทฤษฎีจิตวิทยาปัญญานิยม (Cognitive Psychology) นักออกแบบต้องรู้จักตั้งสมมติฐาน และทดสอบสมมติฐานในการออกแบบศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อแก้ไขปัญหา</p> <p>3.3 ทฤษฎีจิตวิทยาเกสตัลท์ (Gestalt Psychology) นักออกแบบต้องรู้จักวิเคราะห์ส่วนย่อยจากส่วนใหญ่ หรือมองภาพรวมแล้วสามารถวิเคราะห์องค์ประกอบเพื่อการแก้ปัญหาด้านการออกแบบได้</p> <p>3.4 ทฤษฎีสถิตความรู้ (Constructivism) ทฤษฎีนี้ให้ความสำคัญกับกระบวนการและวิธีการของนักออกแบบในการแปลความหมายและสร้างความรู้ความเข้าใจจากประสบการณ์ต่างๆ และถือว่าสมองเป็นเครื่องมือสำคัญที่บุคคลใช้ในการแปลความหมาย ของปรากฏการณ์ต่างๆ ในโลกนี้ซึ่งการแปลความหมายของแต่ละคนจะขึ้นกับการรับรู้ ประสบการณ์ ความเชื่อความต้องการ ความสนใจ และภูมิหลังของแต่ละบุคคล ซึ่งมีความแตกต่างกัน ดังนั้นการสร้าง ความหมายของข้อมูลความรู้และประสบการณ์ต่างๆ จึงเป็นเรื่องเฉพาะคนที่บุคคลจะ ต้องใช้กระบวนการทางสติปัญญาในการจัดกระทำ (Acting on) มิใช่เพียงการรับ (Taking in) ข้อมูลเท่านั้น</p>

สรุปจากตารางที่ 3 การศึกษาวิเคราะห์ทฤษฎีทางจิตวิทยาพบว่าแนวทางการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรศิลปอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ควรเน้นทฤษฎีการสอนแบบศิลปะปฏิบัติ (Studio Art Teaching) [4] หรือ การสอนแบบ ศิลปะสร้างสรรค์ (Creating Art) โดยมีแนวทางการจัดการเรียนการสอนดังนี้

1. การสอนแบบเน้นประสบการณ์ (Art Approached Experimentally)

การสอนศิลปอุตสาหกรรม ในทิศทางนี้มีแนวความคิดที่จะพัฒนาการจัดการศึกษาให้ดียิ่งขึ้น จากแนวการสอนที่มีอยู่นั้น มักเน้นการกำหนดผลสำเร็จของการสอนแน่นอนไว้ล่วงหน้า เช่น วาดภาพผลิตภัณฑ์ หรือ ปั้นภาชนะ เป็นต้น และการเรียนรู้จะเป็นแบบการให้ข้อเท็จจริง ข้อความรู้ หรือ ทฤษฎีต่างๆ การสอนในลักษณะดังกล่าวนี้จะจบในตัว ในแต่

ละตอน และไม่ได้ช่วยส่งเสริมพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นทางวิชาการจึงต้องแสวงหาแนวทางใหม่ๆ ที่ดียิ่งขึ้น จึงเกิดแนวโน้มมาให้ความสนใจในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นประสบการณ์ โดยการทดลอง การลงมือปฏิบัติจริง และกระบวนการคิดแก้ปัญหา ซึ่งผลจากการสอนแนวนี้ผู้เรียนจะพัฒนาทั้งด้านทักษะ และความเข้าใจ คุณค่าของการสอนแนวนี้ นอกจากจะเป็นการพัฒนาทักษะ และความเข้าใจแล้ว ยังช่วยสร้างทัศนคติที่ดีต่อกระบวนการทำงาน เพราะผลลัพธ์ของการเรียนรู้เปิดกว้าง และไม่มีกำหนดคำตอบ หรือผลลัพธ์ที่ตายตัวไว้ล่วงหน้า ทำให้รู้สึกว่าการเรียนการสอนเป็นการท้าทาย ทำให้เกิดความตื่นตัวอยู่เสมอ ส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทำให้นักเรียนกล้าเสี่ยงตัดสินใจ การยอมรับข้อจำกัดต่างๆ ตลอดจนการยอมรับความล้มเหลว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2. การสอนแบบมีศิลปิน/นักออกแบบเป็นแบบอย่าง

(The Artist/designer as Model)

แนวความคิดนี้เกิดจากความพยายามที่จะดำเนินการจัดประสบการณ์ การเรียนการสอนให้ใกล้เคียงกับการทำงานศิลปะ และการออกแบบในโลกอาชีพ ในชีวิตจริงให้มากที่สุด กล่าวคือการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้สัมผัสและได้เรียนรู้ชีวิตและกระบวนการทำงาน ในอาชีพทางศิลปะและการออกแบบ จากศิลปินและนักออกแบบจริงๆ การเรียนรู้ของนักเรียนด้วยวิธีการสอนแนวนี้ นักเรียนจะได้สัมผัสประสบการณ์ตรง แทนที่จะเป็นการเรียนแบบทฤษฎี เช่น จากการบอกกล่าวจากครู หรือการอ่านตำรา การสัมผัสนั้นจะเป็นทั้งทางด้านกระบวนการการทำงาน ความคิด ความรู้สึก ตลอดจนการแสดงออกของศิลปินและนักออกแบบ

3. การสอนแบบมีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

(Learner-centered approaches)

หลักการพื้นฐานสำหรับการสอนแนวนี้ คือการให้ความสำคัญต่อลักษณะเฉพาะของผู้เรียนแต่ละบุคคล กล่าวคือ ผู้เรียนแต่ละคนย่อมมีความแตกต่างกันหลายด้าน เป็นต้นว่า ด้านวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ ความต้องการทางด้านร่างกาย ความสนใจ ระดับสติปัญญา ทักษะ และความถนัด การแสดงออกทางอารมณ์ ความรู้สึก และความไวต่อการรับรู้

4. การศึกษาแบบผสมผสาน

(Interdisciplinary Studies)

หลักการสำคัญ คือ ความเชื่อที่ว่าการศึกษากว้างขวางเท่าชีวิต ซึ่งส่วนประกอบของชีวิตนั้นรวมปัจจัยต่างๆ เข้าด้วยกันอย่างมากมาย เช่น การกิน การอยู่ และการอยู่ในสังคม ดังนั้นในส่วนของการศึกษาจึงควรมีการประสานประสานศาสตร์ต่างๆ จากแหล่งต่างๆ เข้าด้วยกัน อย่างไรก็ตามการเรียนรู้ในแต่ละศาสตร์นั้น ควรมีความลึกซึ้งเพียงพอด้วย มิฉะนั้นเมื่อนำมารวมกันแล้วภาพรวมจะไม่ค่อยชัดเจน และเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นอย่างผิดเพี้ยนเท่านั้น การจัดการเรียนการสอนสู่ห้องเรียนจริงนั้นจะต้องคำนึงถึงการผสมผสานกันระหว่างศาสตร์ต่างๆ อย่างแท้จริงแทนที่จะเป็นเพียงการปะติดปะต่อเรื่องเข้าด้วยกัน โดยการนำเสนอในชั้นเรียน ที่ละเรื่องโดยอาจไม่มีความสัมพันธ์กันโดยตรง โดยเฉพาะการ

สอนแบบใช้ผู้สอนเป็นทีม นั้น จะต้องร่วมมือกันหาข้อตกลงถึงแก่น ที่ประสมประสานแต่ละศาสตร์เข้าด้วยกัน ซึ่งจะไม่ใช่เป็นเพียงการผลัดเปลี่ยนกันสอนทีละช่วง ดังนั้น บางครั้ง มีครูสอนเพียงคนเดียวอาจสามารถประสมประสานกันได้ดีกว่ามีครูสอนหลายๆ คน ทั้งนี้อาจใช้วิธีเชิญวิทยากร หรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะมาเสริมความรู้ในบางเรื่องก็พอสรุปแนวทางการจัดการศึกษาแบบเน้นทฤษฎีทางศิลปศึกษา และศิลปอุตสาหกรรม

ถึงแม้ทุกสถานการณ์ทางศิลปะจะประกอบด้วยสิ่งต่างๆ ที่กล่าวถึงนี้ แต่นักเรียนเน้นในแต่ละองค์ประกอบ อาจแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจุดยืนของกลุ่มบุคคล ในการให้ความสำคัญตามความถนัดหรือตามบทบาทเฉพาะ อย่างเช่น นักวิจารณ์ศิลปะ จะมุ่งการแยกแยะ วิเคราะห์ และประเมินค่างานศิลปะตามหลักและวิธีการของตน ในขณะที่บุคคลกลุ่มอื่นๆ เช่น นักออกแบบจะมีจุดยืนและให้ลำดับความสำคัญต่อองค์ประกอบหนึ่งๆ แตกต่างกันไป

2.3 แนวทางการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม กรณีการจัดการศึกษาในพิพิธภัณฑ์

การศึกษาในชาติตะวันตกได้เปลี่ยนแปลงจากระบบดั้งเดิม (Traditional Art Education) เข้าสู่การปฏิรูปหลักสูตรแบบ DBAE ซึ่งประกอบด้วยหลักการสอน 4 แกน คือ ศิลปะ-วิจักษ์ ศูนย์ภาพ ศิลปะปฏิบัติ และประวัติศาสตร์ศิลป์ เมื่อการเรียนการสอนศิลปะอยู่ในรูปแบบนี้แล้ว การจัดการศึกษาโดยมีสังคมหรือชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมจะช่วยพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนและเพิ่มศักยภาพให้กับหลักสูตรศิลปอุตสาหกรรมให้ดำเนินได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นผู้นำในการพัฒนามากกว่ารับใช้ ความต้องการของสังคมหรือชุมชนเพียงอย่างเดียว พิพิธภัณฑ์ ซึ่งเปรียบเสมือนตัวแทนของวัฒนธรรม สังคม หรือชุมชนจึงกลายเป็นเสมือนคือสำคัญแหล่งหนึ่ง ที่จะสามารถช่วยเพิ่มพูนสนับสนุน ศูนย์ และประสบการณ์ทางศิลปะของเด็กได้ ทั้งยังนำมาช่วยเสริมการเรียนการสอนศิลปศึกษาในโรงเรียน วิทยาลัยและมหาวิทยาลัยได้เป็นอย่างดี ดังนั้น วงการการศึกษาจึงต้องการพิพิธภัณฑ์ในบริบทใหม่ คือ พิพิธภัณฑ์ศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งวงการศิลปศึกษา[5] พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติที่มีอยู่มากมายไม่รู้วิธีการ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ดำเนินการ จึงทำให้พิพิธภัณฑ์เหล่านั้นไม่ต่างจากที่เก็บของเท่าใดนัก เป็นหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์และหน่วยงานที่รับผิดชอบจะต้องประชาสัมพันธ์ และสร้างความเข้าใจกับประชาชน จัดเตรียมข้อมูลพื้นฐานที่จะขาดเสียไม่ได้ และหน้าที่ประการหนึ่งของพิพิธภัณฑ์ศิลปะ และหอศิลปะจะต้องให้ความรู้และให้การศึกษาด้านศิลปะแก่ประชาชน ดังนั้นการให้การศึกษาในพิพิธภัณฑ์ จึงมีบทบาทสำคัญที่จะปลูกฝังความมีศิลปะ และสร้างประสบการณ์ทางสุนทรียะให้แก่เยาวชน และประชาชนทั่วไป การให้การศึกษาในพิพิธภัณฑ์ คือ การให้การสนับสนุนต่อสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้ชม กับ วัตถุภายในพิพิธภัณฑ์ มิใช่เป็นการสอนโดยตรง แต่เป็นการแนะนำ หรือเป็นจุดเริ่มต้นเร้าให้เกิดความสนใจ และแรงบันดาลใจ รวมทั้งการช่วยให้ผู้ชมมอง ทั่ววัตถุและเรียนรู้โดยตรงจากวัตถุนั้น โดยการหาคำตอบการตั้งคำถาม

การให้บริการด้านการศึกษานี้ของพิพิธภัณฑ์ จึงถือเป็นหน้าที่สำคัญที่ เจ้าหน้าที่ ภัณฑารักษ์ ครูผู้สอน โรงเรียน วิทยาลัย และผู้ที่เกี่ยวข้องต่างๆ ไม่ควรมองข้าม พิพิธภัณฑ์มีหน้าที่สำคัญ ในจัดเตรียมการบริการด้านการศึกษาให้แก่ผู้เข้าชมทั้งเด็กและผู้ใหญ่ การบริการแบบนี้ อาจอยู่ในรูปการจัดการเรียนการสอนภายในพิพิธภัณฑ์ หรืออาจเป็นการติดต่อประสานงานกับครูผู้สอนเพื่อให้ครูสามารถใช้ประโยชน์จากพิพิธภัณฑ์ และเจ้าหน้าที่ให้ได้มากที่สุด นักเรียนควรได้รับการต้อนรับอย่างอบอุ่น ผ่อนคลาย และเป็นมิตรจากเจ้าหน้าที่ของทางพิพิธภัณฑ์

พิพิธภัณฑ์มิใช่เพียงสามารถให้ความรู้ ภายในตัวพิพิธภัณฑ์เองเท่านั้น พิพิธภัณฑ์ยังถือว่าการบริการสื่อการสอนเป็นการบริการ และให้การศึกษาอีกอย่างหนึ่งด้วยเช่นกัน พิพิธภัณฑ์ควรมีโปรแกรม ที่จะนำตนเองไปสู่โรงเรียนหรือชุมชน พิพิธภัณฑ์บางแห่ง สามารถให้โรงเรียนยืมวัตถุออกไปได้ในระยะเวลาสั้นๆ เพื่อที่จะนำวัตถุนั้น ไปบูรณาการกับการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน พิพิธภัณฑ์บางแห่ง มีการจัดพิพิธภัณฑ์เคลื่อนที่ ซึ่งจะมีลักษณะคล้ายกับตัวพิพิธภัณฑ์แม่ แต่มีขนาดเล็กกว่าเพื่อการขนย้าย พบว่าพิพิธภัณฑ์เคลื่อนที่แบบนี้มีประโยชน์มากในประเทศใหญ่ๆ อย่าง อินเดีย แคนาดา อังกฤษ หรือโดยเฉพาะในประเทศ

ออสเตรเลีย และสวีเดน มีการจัดพิพิธภัณฑ์เคลื่อนที่โดยรถไฟ

สรุปแนวทางการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม กรณีการจัดการศึกษาในพิพิธภัณฑ์

ในประเทศแถบตะวันตก การให้การศึกษาในพิพิธภัณฑ์ศิลปะมีประโยชน์อย่างมากต่อศิลปะศึกษาทั้งใน และนอกระบบโรงเรียน โดยเฉพาะประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ให้ความสำคัญต่อการร่วมมือระหว่างพิพิธภัณฑ์กับโรงเรียนเป็นอย่างมาก มีการใช้ประโยชน์จากระบบการบริการการศึกษาในพิพิธภัณฑ์ศิลปะอย่างกว้างขวาง ในวงการศิลปะศึกษา แต่เนื่องจากบทบาทหน้าที่ของครูผู้สอนในโรงเรียนและนักการศึกษาในพิพิธภัณฑ์ มีความแตกต่างกัน ดังนั้นการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ครูผู้สอน นักการศึกษาในพิพิธภัณฑ์ และผู้ที่เกี่ยวข้อง ถึงบทบาทหน้าที่ของตนจึงเป็นสิ่งที่ไม่ควรมองข้าม เพื่อประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนหรือผู้ที่เข้าเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์

พิพิธภัณฑ์ศึกษา (Museum Education) เป็นแนวโน้มของพิพิธภัณฑ์ในบทบาทใหม่ หากพิพิธภัณฑ์ (หรือแหล่งอื่นๆ ที่มีบทบาทเดียวกัน) มีศักยภาพในการที่จะให้บทบาทของตนดำเนินไปในบริบทที่ประสานร่วมกับวงการการศึกษาได้ ก็ย่อมเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนศิลปะ และสาขาวิชาอื่นอย่างมากมาย จากความสำคัญของพิพิธภัณฑ์ ในการจัดการศึกษานั้นพบว่า หลักสูตรศิลปอุตสาหกรรม หรือหลักสูตรด้านการออกแบบมีความสัมพันธ์กับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นอย่างมาก เพราะเป็นเสมือนรากเหง้าทางวัฒนธรรมทางภูมิปัญญา ในด้านการออกแบบของประเทศ ตั้งแต่อดีตและปัจจุบันมีความตื่นตัว ในเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นอย่างมาก หากได้กระสนับสนุนอย่างต่อเนื่องคาดว่าน่าจะเป็นแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ที่สำคัญ ในการจัดการศึกษาลำหรับหลักสูตรด้านศิลปอุตสาหกรรมต่อไป ซึ่งจะสอดคล้องกับนโยบายการดำเนินการของ [6] สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (สวช.) ที่พยายามสร้างหอวัฒนธรรมนิทัศน์เป็นศูนย์กลางการศึกษา ค้นคว้า รวบรวมและถ่ายทอดวิถีชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่น โดยการสร้างความมั่นใจให้คนในชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ ให้รวมตัวกันทำการศึกษาค้นคว้า เก็บข้อมูล และนำเสนอเรื่องราววิถี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ชีวิต ซึ่งจะก่อให้เกิดการเรียนรู้ เกิดความเข้าใจในการดำเนินชีวิตของท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น พิพิธภัณฑสถานในรูปแบบของหอวัฒนธรรมนิทัศน์ จึงเป็น “แหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต” สำหรับนักร้องแบบและผู้ศึกษาด้านการออกแบบ ที่สำคัญแห่งหนึ่ง

3. บทสรุป

ในประเทศตะวันตกที่ภาคอุตสาหกรรม เป็นกลจักรขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศที่สำคัญ และมีมหาวิทยาลัยจำนวนมาก ทำหน้าที่รับใช้ภาคอุตสาหกรรมอย่างเป็นทางการ มีงานวิจัยและการศึกษาเน้นการสร้างสรรคองค์ความรู้และเทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อปรับปรุงการผลิตในภาคอุตสาหกรรมให้มีคุณภาพ ประสิทธิภาพ และเน้นศักยภาพในการแข่งขัน ในสังคมเหล่านี้มหาวิทยาลัยมีฐานะเป็นองค์กรผลิตความรู้และบุคลากรที่สำคัญ โดยเป็นหน่วยงานหลักที่จะสนับสนุน และพัฒนาหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม โดยได้รับเงินอุดหนุนและบริจาคจากทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน

บริบทของมหาวิทยาลัยในสังคมไทยนั้น แตกต่างกับมหาวิทยาลัยในสังคมตะวันตก โดยภูมิหลังทางประวัติศาสตร์มหาวิทยาลัยไทยเป็นเพียงองค์กรที่ผลิตบุคลากรป้อนระบบราชการเท่านั้น ต่อมาเมื่อเศรษฐกิจขยายตัวมากขึ้น มหาวิทยาลัยก็เน้นการผลิตทรัพยากรมนุษย์ และกำลังคนเพื่อตอบสนองความต้องการของระบบเศรษฐกิจด้วย ซึ่งหลักสูตรทางศิลปอุตสาหกรรม ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทำหน้าที่หลักเป็นเพียงหน่วยผลิตบุคลากร โดยอาศัยภูมิปัญญาความรู้ จากสังคมตะวันตก มิได้ทำหน้าที่ผลิตองค์ความรู้ใหม่ และเสริมสร้างแนวคิดและวิทยาการที่ก้าวหน้าเพื่อรองรับการเติบโตตามวิถีทางของสังคมไทย

หากมหาวิทยาลัย และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ในการจัดการเรียนการสอนทางศิลปอุตสาหกรรมต้องการผันตัวเองให้เป็นหน่วยผลิตความรู้ เพื่อเป็นผู้นำในการพัฒนาและสนองตอบความต้องการของสังคมที่แท้จริงนั้น จะต้องพัฒนา

โครงสร้างพื้นฐานทางวิชาการที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบการเรียนการสอน การวิจัย สร้างบรรยากาศและกฎเกณฑ์ให้อาจารย์ต้องผลิตองค์ความรู้ใหม่ รัฐบาลและหน่วยงานต่างๆ จะต้องร่วมมือกันส่งเสริมทั้งในลักษณะเงินทุนวิจัย และแรงจูงใจในรูปแบบอื่นๆ ที่เหมาะสมอย่างพอเพียง รวมถึงการศึกษาวิเคราะห์พัฒนาหลักสูตรตามแนวทางต่างๆ ที่นำเสนอข้างต้น หรือศึกษาพัฒนาตามแนวทางอื่นๆ ที่เหมาะสมกับบริบทในของมหาวิทยาลัยแต่ละแห่งอย่างต่อเนื่อง เพื่อการพัฒนาการศึกษา ด้านการออกแบบของประเทศอย่างยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- [1] วิรุณ ตั้งเจริญ.2546. **พหุศิลปศึกษา**. กรุงเทพฯ: สันติศิริการพิมพ์.
- [2] สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2544. **รายงานการวิจัยรูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์**. กรุงเทพฯ : สันติศิริการพิมพ์.
- [3] คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 2545. **พหุศิลปศึกษา**. กรุงเทพฯ : สันติศิริการพิมพ์.
- [4] อัมไพ ตรีธรรมา.2548. **ทฤษฎีการสอนศิลปศึกษา**. (ออนไลน์) สืบค้นจาก :<http://pioneer.netserv.chula.ac.th/~tampai/ampai/artelem/ttheory.htm>
- [5] การให้การศึกษาในพิพิธภัณฑ์ (ออนไลน์).2551. สืบค้นจาก http://www.thaieduforum.com/educations/knowledge/edu_detail.php?ID=160 [2june2009]
- [6] สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.2548. **คู่มือแนวทางการจัดตั้งและดำเนินงานหอวัฒนธรรมนิทัศน์**. กรุงเทพฯ : หอวัฒนธรรมนิทัศน์ ส่วนไทยนิทัศน์ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้